

DOKTORANDSKÉ PŘÍSPĚVKY

Ochrana spotřebitele v závazkových právních vztazích s mezinárodním prvkem uzavíraných přes internet

Simona Trávníčková*

1. Úvod

Kolizní úprava smluvních závazkových vztahů mezi spotřebiteli a podnikateli je v současném evropském právu upravena v nařízení Řím I¹, úpravu mezinárodní pravomoci a příslušnosti pro tyto případy obsahuje nařízení Brusel I². V souvislosti s rozvojem nových způsobů uzavírání smluv na dálku, tedy dnes se jedná především o uzavírání smluv přes internet, vznikají otázky, do jaké míry stávající kolizní a procesní úprava spotřebitelských smluv tyto nové prostředky komunikace reflektuje a zda je v internetovém prostředí poskytnuta ochrana spotřebitelům ve srovnatelné míře, jako je tomu u smluv uzavíraných tradičními prostředky. Oba jmenované přímo použitelné instrumenty obsahující speciální normy pro kolizní úpravu spotřebitelských

smluv mají totiž základ v mezinárodních úmluvách³, které vznikly v době, kdy obchodování na dálku, resp. přes internet, nebylo běžnou součástí života evropských spotřebitelů.

Příspěvek se bude proto věnovat ověření dvou základních otázek: zda nařízení Řím I a Brusel I postihují totožný okruh závazkových právních vztahů mezi spotřebiteli (zda je tedy spotřebiteli poskytnutá ochrana vzájemně účinně propojena) a v jakých případech lze takto vystavěný systém ochrany práv spotřebitele aplikovat i na smlouvy uzavřené mezi spotřebiteli a podnikateli přes internet. Pro jejich ověření je nezbytné nejprve porovnat, jaký okruh právních vztahů spadá pod rozsah speciální úpravy spotřebitelských smluv v nařízení Brusel I a nařízení Řím I, z čehož vyplyne, zda je kolizní a procesní úprava v citovaných nařízeních vhodně propojena. Následný rozbor základního specifika aplikačního rozsahu ochranných spotřebitelských ustanovení v nařízení Brusel I a Řím I ve vztahu ke smlouvám uzavíraným přes internet, tj. výklad pojmu „zaměřování činnosti podnikatele na určitý členský stát“, povede k utvoření závěru ohledně druhé predestinované otázky.

* JUDr. Simona Trávníčková, doktorandka na katedře Mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno; simona.travnickova@law.muni.cz.

¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

² Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I).

³ Úmluva o pravomoci soudů, uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Bruselská úmluva) a Úmluva o právu rozhodném pro závazkové vztahy ze smluv (tzv. Římská úmluva).

2. Soulad kolizní a procesní ochrany spotřebitele v nařízení Řím I a nařízení Brusel I

Ve spotřebitelských věcech jsou předmětem sporu často relativně nízké částky. Avšak představa finanční nákladnosti a procesní náročnosti vedení sporu s mezinárodním prvkem v zahraničí (povinnost podat žalobu v cizím státě, vést řízení v cizím jazyce podle cizích procesních norem, často i povinnost nechat se v cizím státě zastupovat advokátem či mít zde místo pro doručování) může vést k reálnému odepření výkonu spravedlnosti ve spotřebitelských věcech. Proto je zásadním prostředkem ochrany spotřebitele ve vztazích s mezinárodním prvkem zajištění možnosti podat žalobu v těchto vztazích ve státě obvyklého bydliště spotřebitele. Druhou možností je aplikace rozhodného práva, které zajišťuje spotřebiteli přinejmenším takovou míru ochranu

práv jako právo jeho obvyklého bydliště. Ochrana spotřebitele ve vztazích s mezinárodním prvkem je proto plně efektivní pouze v případě, že spotřebitel může být žalován pouze ve státě jeho obvyklého bydliště (to zpravidla platí) a tam má možnost i žalovat, a současně pokud je jeho právům poskytnuta ochrana přinejmenším v takové míře, kterou mu poskytuje jeho vlastní právo.

Proto bude pozornost nyní věnována porovnání aplikačního rozsahu speciálních ustanovení upravujících oblast spotřebitelských smluv, které výše zmíněnou ochranu spotřebitelům poskytují. Sledováno bude, zda tato ustanovení pokrývají stejný okruh smluvních vztahů či nikoli.

Kolizní úprava spotřebitelských smluv je obsažena v čl. 6 nařízení Řím I. Procesní normy pro mezinárodní pravomoc a příslušnost jsou stanoveny v čl. 15 nařízení Brusel I.

	čl. 15 nařízení Brusel I	čl. 6 nařízení Řím I	výsledek porovnání
typy smluv obecně	a) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky b) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupi takových movitých věcí nebo c) ve všech ostatních případech za níže uvedených podmínek	jakákoli smlouva	totožné
podmínky aplikace	smlouva byla smlouva uzavřena s osobou, která a) provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo b) pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a zároveň c) uzavřená smlouva spadá do rozsahu těchto činností.	a) obchodník provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště nebo b) se jakýmkoli způsobem taková činnost na tuto zemi nebo na několik zemí včetně této země zaměřuje a smlouva spadá do rozsahu této činnosti a zároveň c) smlouva spadá do rozsahu těchto činností.	totožné
vyloučeno	přepravní smlouvy, kromě případu, kdy smlouva poskytuje kombinaci dopravy a ubytování zahrnutou v ceně.	a) smlouvy o poskytování služeb, mají-li být služby spotřebiteli poskytnuty výlučně v zemi odlišné od země jeho obvyklého bydliště; b) přepravní smlouvu, která je odlišná od smlouvy týkající se souborných služeb pro cesty ve smyslu směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy; c) smlouvu, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti a která je odlišná od smlouvy, jejímž předmětem je právo k užívání nemovitosti na časový úsek ve smyslu směrnice	Z nařízení Řím I je vyloučeno, zatímco do nařízení Brusel I spadá: a) smlouvy o poskytování služeb, mají-li být služby spotřebiteli poskytnuty výlučně v zemi odlišné od země jeho obvyklého bydliště; d) práva a povinnosti, které představují finanční nástroj, a práva a povinnosti, které představují podmínky, jimiž se řídí emise, veřejné nabídky či nabídky převzetí převoditelných cenných papírů a úpis a vyplacení podílů v subjektech kolektivního investování, pokud se nejedná o poskytování finanční služby; e) smlouvu uzavřenou v rámci

		94/47/ES; d) práva a povinnosti, které představují finanční nástroj, a práva a povinnosti, které představují podmínky, jimiž se řídí emise, veřejné nabídky či nabídky převzetí převoditelných cenných papírů a úpis a vyplácení podílů v subjektech kolektivního investování, pokud se nejedná o poskytování finanční služby; e) smlouvu uzavřenou v rámci systému spadajícího do oblasti působnosti čl. 4 odst. 1 písm. h) ⁴	systému spadajícího do oblasti působnosti čl. 4 odst. 1 písm. h) ⁵
subjekty	spotřebitel a obchodník	fyzická osoba (spotřebitel) a jiná osoba, která jedná v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti (obchodník)	totožné
účel smlouvy	Netýká se profesionální nebo podnikatelské činnosti spotřebitele	Netýká se profesionální nebo podnikatelské činnosti spotřebitele	totožné

Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že aplikační rozsah zkoumaných ustanovení je shodný u obecných podmínek aplikace spotřebitelské ochrany (obchodník provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje a zároveň uzavřená smlouva spadá do rozsahu těchto činností), shoduje se i u definice spotřebitele a účelu spotřebitelské smlouvy. Různí se u typu smluv, které pod ochranu v obou nařízeních spadají.

Obě nařízení vylučují ze speciální ochrany přepravní smlouvu, kromě případu, kdy přeprava zahrnuje i ubytování. Stejně tak obě nařízení vylučují spotřebitelskou ochranu ve věcech nájmu nemovitostí (mimo tzv. timesharingové smlouvy), v nařízení Brusel I je příslušnost pro věcná práva k nemovitostem a nájmem nemovitostí upravena jako výlučná v čl. 22. Nadto nařízení Řím I výslovně vylučuje i smlouvy týkající se finančních nástrojů a kolektivního investování.

Zásadní a podstatný rozdíl rozsahu úpravy spotřebitelské ochrany obsažené v nařízení Brusel I a nařízení Řím I se objevuje v případě, kdy je spotřebiteli posky-

tnuta služba výlučně na území jiného státu. Pak se na něj vztahují pouze speciální ustanovení o pravomoci a příslušnosti ve spotřebitelských věcech podle nařízení Brusel I (pokud budou splněny ostatní aplikační předpoklady), ale nevztahuje se na něj kolizní ochrana podle nařízení Řím I. Vyjma takového poskytování služeb a specifických případů, na něž se nařízení Řím I neaplikuje [čl. 6 odst. 4 písm. d) a e)], je aplikační rozsah ochrany spotřebitele je v obou nařízeních v zásadě totožný a obě nařízení jsou vzájemně vhodně provázána. Naprostá většina spotřebitelských smluv tak bude jako kvalifikována shodně jak podle nařízení Řím I, tak podle nařízení Brusel I.

3. Spotřebitelské smlouvy uzavírané přes internet

Z výše uvedeného je zřejmé, že obecné předpoklady pro aplikaci speciálních spotřebitelských ustanovení podle nařízení Brusel I i nařízení Řím I jsou totožné. V souvislosti se zkoumáním, zda spotřebitelské smlouvy uzavírané přes internet spadají rozsahu těchto speciálních ochranných ustanovení, je nezbytné věnovat se především výkladu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I, resp. výkladu obsahově totožného čl. 6 odst. 1 písm. b) nařízení Řím I, a to konkrétně výkladu pojmu „zaměření činnosti na členský stát nebo několik členských států“.

Apel na jednotný výklad těchto ustanovení je obsažen v bodě 24 preambule nařízení Řím I, v němž se uvádí:

Soulad s nařízením (ES) č. 44/2001 vyžaduje na jednu stranu, aby byl učiněn odkaz na pojem „zaměření činnosti“ jakožto podmínku pro použití normy na

⁴ Smlouva uzavíraná v rámci mnohostranného systému, který sdružuje nebo umožňuje sdružování početných zájmů třetích osob na nákupu či prodeji finančních nástrojů, jak je vymezeno v čl. 4 odst. 1 bodu 17 směrnice 2004/39/ES, v souladu s pevně stanovenými pravidly a který je řízen jednotným právem, se řídí tímto právem.

⁵ Smlouva uzavíraná v rámci mnohostranného systému, který sdružuje nebo umožňuje sdružování početných zájmů třetích osob na nákupu či prodeji finančních nástrojů, jak je vymezeno v čl. 4 odst. 1 bodu 17 směrnice 2004/39/ES, v souladu s pevně stanovenými pravidly a který je řízen jednotným právem, se řídí tímto právem.

ochranu spotřebitele a na druhou stranu, aby tento pojem byl shodně vyložen v nařízení (ES) č. 44/2001 i v tomto nařízení, přičemž je třeba brát v úvahu, že společné prohlášení Rady a Komise k článku 15 nařízení (ES) č. 44/2001 stanoví, že „pro použití čl. 15 odst. 1 písm. c) nestačí, aby podnik zaměřil své činnosti na členský stát, v němž má spotřebitel bydliště, nebo na více států, mezi nimiž je i tento členský stát, je rovněž třeba, aby smlouva předtím byla uzavřena v rámci těchto činností“. Toto prohlášení rovněž uvádí, že „pouhá skutečnost, že internetové stránky jsou přístupné, nepostačuje k tomu, aby se použil článek 15, je rovněž třeba, aby tyto internetové stránky vybízely k uzavírání smluv na dálku a aby předtím skutečně byla nějaká smlouva jakýmkoli prostředky uzavřena na dálku. V tomto ohledu jazyk nebo použitá měna na internetových stránkách nejsou podstatným faktorem.“

Proto je možné výklad pojmu „zaměření činnosti“ učiněný ve vztahu k nařízení Brusel I bez dalšího vztaovat i na nařízení Řím I.

Pojem „zaměření činnosti“ se do textu nařízení Brusel I dostal po dlouhých debatách ohledně transformace Bruselské úmluvy do nařízení. Jedním z hlavních cílů této transformace byla inovace Bruselské úmluvy, aby ustanovení upravující spotřebitelské smlouvy bylo rozšířeno do té míry, že bude spotřebitelům poskytnuta dostatečná ochrana jejich práv především v kontextu elektronického obchodu.⁶ Výklad ustanovení Bruselské úmluvy o spotřebitelských smlouvách vyvolává v prostředí elektronického obchodu řadu nejasností. Objevily se dokonce tři vzájemně zcela protichůdné možnosti výkladu pojmu „pasivní spotřebitel“ v prostředí smluv uzavíraných přes internet. Jeden krajní názor zněl, že mít internetovou stránku znamená vždy inzerovat své služby ve státě obvyklého bydliště v podstatě jakéhokoli spotřebitele, jelikož internetová stránka je dostupná po celém světě.⁷ Druhý krajní pohled zastával názor, že vlastnictví internetové stránky nemůže nikdy samo o sobě naplňovat podmínky čl. 13 Bruselské úmluvy. Spotřebitel objednávatel si na internetu cokoli ať již přes aktivní či pasivní webové stránky není nikdy tzv. pasivním spotřebitelem ve smyslu čl. 13 Bruselské úmluvy, jelikož spotřebitel vždy sám činí aktivní kroky

⁶ Commission of the European Communities. Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters. COM (1999) 348 final, s. 7.

⁷ Debussere, F. International Jurisdiction over E-consumer contracts in the European Union: Quid novi sub sole? International Journal of Law and Information Technology. 2002, roč. 10, č. 3, s. 352 s odkazem na Lubitz, M. Jurisdiction and choice of law of Electronic Contracts: an English Perspective. Computer und Recht International. 2001, č. 39, s. 41.

k vyhledání obchodníka.⁸ Na pomezí stojí stanovisko, že tuto otázku nelze nikdy odpovědět jednoznačně a je nutné vždy každý případ posuzovat jednotlivě.⁹ Problematice výkladu článku 13 Bruselské úmluvy ve vztahu k elektronickému obchodu se v době transformace úmluvy do nařízení věnovala celá řada komentátorů.¹⁰

Z toho důvodu byla v textu nařízení Brusel I vypuštěna podmínka obsažená původně v Bruselské úmluvě, která zcela nevyhovuje internetovému prostředí uzavírání smluv, tedy že uzavření smlouvy se spotřebitelem musí předcházet:

- (a) in the State of the consumer's domicile the conclusion of the contract was preceded by a specific invitation addressed to him or by advertising; and
(b) the consumer took in that State the steps necessary for the conclusion of the contract.

Nařízení Brusel I již nerozlišuje „pasivního“ a „aktivního“ spotřebitele, ale naopak zkoumá, zda obchodník „zaměřuje svou činnost na stát obvyklého bydliště spotřebitele“. To může činit tradičními prostředky, se kterými počítala už i Bruselská úmluva (adresované letáky, reklama ve státě bydliště spotřebitele, telefonické nabídky, nevyžádané emaily), zároveň znění nařízení Brusel I umožňuje rozšířit spotřebitelskou ochranu i na případy uzavírání smlouvy přes internet, aniž by tomu předcházela přímá aktivita obchodníka na území státu obvyklého bydliště spotřebitele.

4. Zaměření činnosti

Výklad pojmu „zaměření činnosti“ je pro posouzení režimu spotřebitelských smluv uzavíraných přes internet zásadní. Nejedná se o otázku akademickou, jelikož případy, kdy spotřebitel nakupuje přes internet od obchodníků majících sídlo v různých členských státech, jsou zcela běžné. A stejně jako u Bruselské úmluvy může dojít k velmi rozdílnému posuzování, kdy lze kterou

⁸ Debussere, F. International Jurisdiction over E-consumer contracts in the European Union: Quid novi sub sole? International Journal of Law and Information Technology. 2002, roč. 10, č. 3, s. 353 s odkazy na další literaturu k tomuto tématu.

⁹ Debussere, F. International Jurisdiction over E-consumer contracts in the European Union: Quid novi sub sole? International Journal of Law and Information Technology. 2002, roč. 10, č. 3, s. 353 s odkazy na další literaturu k tomuto tématu.

¹⁰ Debussere, F. International Jurisdiction over E-consumer contracts in the European Union: Quid novi sub sole? International Journal of Law and Information Technology. 2002, roč. 10, č. 3, s. 344-366; Foss, M., Bygrave L. A. International Consumer Purchase through the Internet: Jurisdictional Issues pursuant to European Law. International Journal of Law and Information Technology. 2000, roč. 8, č. 2, s. 99-138.

činnost podnikatele posuzovat jako „zaměřující se na území určitého členského státu“ a kdy nikoli.

V praxi se objevuje řada indikátorů, které by mohly být relevantní při posuzování „zaměření činnosti“ určitého obchodníka na konkrétní členský stát či několik členských států. Může se jednat o základní jazyk stránek, možné jazykové mutace webových stránek, vymezení států, do nichž obchodník zboží dodává, speciální nabídky při dodání do různých států, výslovné vymezení výčtu států, na něž se obchodník zaměřuje, umožnění registrace zákazníkům s bydlištěm pouze na území některého státu, doména prvního řádu, na níž jsou stránky provozovány atd. Otázkou ovšem samozřejmě je, která kritéria, podle nichž by se zaměření činnosti mohlo posuzovat, mají být skutečně při posuzování zaměření činnosti ve smyslu spotřebitelské ochrany podle nařízení Brusel I a nařízení Řím I určující.

Současně je nutné připomenout, že při výkladu čl. 15 nařízení Brusel I by měl být brán v úvahu především smysl celé ochrany spotřebitele v systému unijně unifikovaných kolizních a procesních norem, a to zajištění jednoduchého systému, který poskytuje spotřebitelům právní jistotu ohledně možnosti uplatnění jich práv v unijním prostředí. Z toho pohledu se při snaze precizace výkladu „zaměření činnosti“ vyskytuje řada výkladových rizik. Na jednu stranu by výklad tohoto článku mohl zohledňovat pouze technické požadavky specifického prostředí internetu, kdy by závěr mohl vést k tomu, že vlastněním internetových stránek obchodník nikdy svou činností na žádný stát nezaměřuje, jelikož je vždy a jen na spotřebiteli a jen konkrétních dovednostech objevit patřičnou webovou stránku, přechází si ji v dostupném jazyce a zboží si objednat. Takovému spotřebiteli by ochrana poskytována být neměla. Druhý extrém by poté mohl vést k tomu, že de facto nebude existovat žádné obecné pravidlo pro posuzování aplikačního rozsahu spotřebitelské ochrany, ale každá konkrétní situace bude muset být podrobena detailnímu zkoumání, zda obchodník skutečně při zohlednění všech možných (i spotřebiteli v okamžiku uzavírání smlouvy přes internet zcela nedostupných) kritérií zaměřoval svou činnost na stát obvyklého bydliště spotřebitele. Takto se sice dospěje k závěru, který bude odpovídat textu nařízení Brusel I a Řím I, ale bude opomíjet základní smysl a cíl celé úpravy – poskytnout jednoduchou procesní (resp. kolizní v případě nařízení Řím I) ochranu spotřebiteli a právní jistotu ohledně dvou základních otázek – kde může spotřebitel podat žalobu proti obchodníkovi a jakým právem se jejich právní vztah bude řídit?

Otázka autonomního výkladu pojmu „zaměření činnosti“ se vyskytovala již při transformaci Bruselské úmluvy do nařízení. Výklad termínu „*activities pursued in or directed towards*“ byl podle návrhu nařízení Brusel I předloženého komisí následující:

*The concept of activities pursued in or directed towards a Member State is designed to make clear that point (3) applies to consumer contracts concluded via an interactive website accessible in the State of the consumer's domicile. The fact that a consumer simply had knowledge of a service or possibility of buying goods via a passive website accessible in his country of domicile will not trigger the protective jurisdiction. The contract is thereby treated in the same way as a contract concluded by telephone, fax and the like, and activates the grounds of jurisdiction provided for by Article 16.*¹¹

Komise tak zjevně zamýšlela v návrhu nařízení Brusel I aplikovat ustanovení o spotřebitelských smlouvách uzavíraných přes internet pouze na ty případy, kdy by smlouva se spotřebitelem byla uzavřena přes tzv. interaktivní webovou stránku přístupnou ze státu obvyklého bydliště spotřebitele. Pouze ta skutečnost, že spotřebitel se může dozvědět o poskytnutí nějaké služby nebo dodání zboží skrze tzv. pasivní webovou stránku, mu nezajišťuje spotřebitelskou ochranu čl. 15 nařízení Brusel I.¹² Rozlišení mezi interaktivní a pasivní webovou stránkou spočívá v tom, že skrze interaktivní webovou stránku je možné si vyměňovat informace se serverem, na kterém je webová stránka umístěna (objednat zboží, využít službu apod.), zatímco pasivní webová stránka pouze poskytuje osobě, která ji navštíví, informace bez možnosti objednat zboží či vyměňovat informace apod.¹³

Evropský parlament podal návrh na změnu článku 15 odst. 1 nařízení Brusel I, v němž vyložil pojem zaměření činnosti následovně:

„The expression ‘directing such activities’ shall be taken to mean that the trader must have purposefully directed his activity in a substantial way to that other Member State or to several countries including that Member State. In determining whether a trader has directed his activities in such a way, the courts shall have regard to all the circumstances of the case, including any attempts by the trader to ring-fence his trading operation against transac-

¹¹ Commission of the European Communities. Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters. COM (1999) 348 final, s. 16.

¹² Commission of the European Communities. Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters. COM (1999) 348 final, s. 16.

¹³ Øren, J. ST. International Jurisdiction Over Consumer Contracts in e-Europe. The International and Comparative Law Quarterly, roč. 52, č. 3, 2003, s. 684.

tions with consumers domiciled in particular Member States.“¹⁴

Zásadní výkladové stanovisko bylo ovšem obsaženo především v bodě 13 odůvodnění (zvýrazněné části jsou Parlamentem navrženou novelou).

„Account must be taken of the growing development of the new communication technologies, particularly in relation to consumers. **In particular, electronic commerce in goods or services by a means accessible in another Member State constitutes an activity directed to that State where the on-line trading site is an active site in the sense that the trader purposefully directs his activity in a substantial way to that other State.** Where that other State is the State of the consumer's domicile, the consumer must be able to enjoy the protection available to him when he enters into a consumer contract by electronic means from his domicile. **Nevertheless, subjekt to the Rome Convention on the law applicable to contractual obligations and the provisions of European law applicable to electronic commerce, the law applicable to the supply of goods or the provision of services in question remains that of the country of origin of the supplier of the goods or the provider of the services.**“¹⁵

V reakci na tyto pozměňovací návrhy vydala Evropská komise společně s Evropskou radou společné stanovisko k článku 15 a 73 nařízení Brusel I, v němž vyjádřila názor, že k aplikaci článku 15 a článku 17 nařízení Brusel I nedostačuje pouze skutečnost, že internetová stránka je dostupná na území určitého státu, ale že musí být splněny i další předpoklady kladené článkem 15 nařízení Brusel I:

„The Council and the Commission point out in this connection that for Article 15(1)(c) to be applicable it is not sufficient for an undertaking to target its activities at the Member State of the consumer's residence, or at a number of Member States including that Member State; a contract must also be concluded within the framework of its activities. This provision relates to a number of marketing methods, including contracts concluded at a distance through the Internet.

In this context, the Council and the Commission stress that the mere fact that an Internet site is accessible is not sufficient for Article 15 to be applicable, although a factor will be that this Internet site

solicits the conclusion of distance contracts and that a contract has actually been concluded at a distance, by whatever means.“¹⁶

Z výše uvedeného je zřejmé, že náhledy na jednotný výklad tohoto ustanovení se různily i v době jeho vzniku. Vzhledem k tomu zůstávalo dlouhou dobu otázkou, jaký postoj k této věci zaujme Soudní dvůr Evropských společností.

Ten se k výkladu čl. 15 nařízení Brusel I vyslovil v rozsudku ve spojených věcech C-585/08 Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG a ve věci C-144/09 Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliveru Kellerovi. V nich byly podány Soudnímu dvoru předběžné otázky týkající se čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I. Ve věci Pammer byla položena mj. předběžná otázka: „...postačí pro to, aby činnosti byly ‚zaměřeny‘ [na členský stát, ve kterém má spotřebitel své bydliště] ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I, aby webová stránka zprostředkovatele mohla být konzultována na internetu?“ a ve věci Hotel Alpenhof: „Postačuje skutečnost, že je možné konzultovat internetovou stránku smluvního partnera spotřebitele pro tvrzení, že činnost je ‚zaměřena‘ na členský stát ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (nařízení č. 44/2001 nazvané ‚Brusel I‘)?“

Ve stanovisku generální advokátky Verici Trstenjak, předneseném dne 18. května 2010,¹⁷ zaznívá celá řada tradičně uváděných argumentů na podporu různých výkladů pojmu „zaměřením činnosti“ obsaženého v čl. 15 nařízení Brusel I. Ve stanovisku jsou přehledně shrnuta kritéria, která mohou být relevantní pro výklad termínu zaměřením činnosti.

Obsahem předběžné otázky je posouzení, zda k zaměřením činnosti na stát postačuje pouze to, že internetová stránka je dostupná ve státě obvyklého bydliště spotřebitele. Pro odpověď na předběžnou otázku bylo třeba provést komplexní výklad „zaměřením činnosti“ na některý členský stát nebo několik členských států. Na tomto místě je vhodné připomenout, že činnost podnikatele se nezaměřuje konkrétně na spotřebitele toho daného státu (a při posuzování režimu uzavřené smlouvy proto nelze zohledňovat konkrétní dovednosti konkrétního spotřebitele), ale na členský stát jako takový.

Velký senát Soudního dvora dospěl k následujícímu závěru: „Za účelem určení, zda podnikatel, jehož činnost je prezentována na jeho internetové stránce nebo na internetové stránce jeho zprostředkovatelské společ-

¹⁴ Amendment 37. Úřední věstník Evropských společností ze dne 17. 5. 2001, C 146/94.

¹⁵ Amendment 36. Úřední věstník Evropských společností ze dne 17. 5. 2001, C 146/94.

¹⁶ Statement on Articles 15 and 73. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/civiljustice/homepage/homepage_ec_en_declaration.pdf>.

¹⁷ Stanovisko generální advokátky ve věci C-585/08 a C-144/09. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008C0585:CS:HTML#Footref1>>.

nosti, může být považován za podnikatele „zaměřujícího“ činnost na členský stát, na jehož území má spotřebitel své bydliště ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001, je třeba ověřit, zda před případným uzavřením smlouvy se spotřebitelem z uvedených internetových stránek a celkové činnosti podnikatele vyplývalo, že podnikatel zamýšlel obchodovat se spotřebiteli s bydlištěm v jednom či více členských státech, včetně členského státu, ve kterém má spotřebitel bydliště, v tom smyslu, že byl připraven uzavřít s nimi smlouvu.“¹⁸

Dále Soudní dvůr formuloval demonstrativní výčet skutečností, které mohou vést k domněnce, že podnikatel zaměřuje svou činnost na určitý členský stát. Jedná se o následující indicie: mezinárodní povaha činnosti, popis cesty do sídla podnikatele s počátkem v jiných členských státech, použití jiného jazyka nebo jiné měny, než jsou jazyk nebo měna, které jsou obvykle používány v členském státě, ve kterém má podnikatel sídlo s možností provést rezervaci a potvrdit ji v tomto jiném jazyce, uvedení telefonického spojení s mezinárodním předčíslem, vynaložení nákladů na službu sponzorovaných odkazů na internetu s cílem usnadnit spotřebitelům s bydlištěm v jiných členských státech přístup na stránku podnikatele nebo jeho zprostředkovatele, použití jiného jména domény prvního řádu, než je doména členského státu, ve kterém má podnikatel sídlo, a uvedení mezinárodní klientely složené ze zákazníků s bydlištěm v jiných členských státech. Je na vnitrostátním soudu, aby existenci takových indicií ověřil.

Naproti tomu Soudní dvůr zopakoval dlouhodobě zastávané stanovisko, že pouhá dostupnost internetové stránky podnikatele nebo jeho zprostředkovatelské společnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, k aplikaci ochranných spotřebitelských ustanovení nepostačuje. Stejně je tomu v případě uvedení elektronické adresy, jakož i dalších kontaktních údajů nebo v případě využití jazyka nebo měny, které jsou obvykle používány v členském státě, ve kterém má podnikatel sídlo.

Tento závěr Soudního dvora odpovídá smyslu znění nařízení Brusel I i Řím I – poskytovat ochranu jen těm spotřebitelům, kteří uzavírají smlouvu s obchodníkem, který se cíleně zaměřuje i na zahraniční spotřebitele, a neposkytovat ji v případě, že spotřebitel uzavírá smlouvu s podnikatelem, který se zaměřuje na určité trhy, ale je ochotný dodávat i do jiných států. Ačkoli nelze nepodotknout, že s ohledem na účel ochrany spotřebitele by bylo vhodné, aby Soudní dvůr podal jednoduchý výklad tohoto pojmu, který by poskytl spotřebitelům již při uzavírání smlouvy přes internet jasné vodítko ohledně toho, zda na konkrétní smlouvu spotřebitelská úprava dopadá či nikoli. Pokud je v každém

konkrétním případě pro určení příslušného soudu a určení rozhodného práva ve vztahu, kde se vyskytuje na jedné straně spotřebitel a na druhé straně podnikatel, nutné provést test „zaměření činnosti podnikatele“ podle Soudním dvorem široce a demonstrativně nastavených kritérií, vyvstává otázka míry právní jistoty ohledně kolizního a procesního řešení možného v budoucnu vzniklého sporu, kterou má spotřebitel v okamžiku uzavírání smlouvy.

Na základě kritérií stanovených Soudním dvorem je možné dovodit, v jakých jednoznačných případech bude ochrana spotřebiteli poskytnuta, a to např. pokud budou webové stránky podnikatele v nefrekventovaném jazyce, který se odlišuje od jazyka používaného ve státě, v němž má podnikatel sídlo, či pokud budou webové stránky umožňovat jazykovou mutaci do málo frekvencovaných jazyků, pak se obchodník zaměřuje na spotřebitele z těchto států. Stejně tak pokud obchodník umožní zaslání zboží jen do některých vymezených států, do jiných výslovně ani prakticky zboží nezasiílá, pak dává najevo, na které státy se zaměřuje atp. Na druhou stranu pokud by podnikatel na webových stránkách deklaroval, že se zaměřuje pouze na vybrané státy, ale bez omezení by obchodoval i se spotřebiteli z jiných států, pak by i těmto spotřebitelům byla speciální ochrana přiznána. Pokud se ale jedná o tradičně sporné případy (stránky ve světovém jazyce či v jazyce, který používá více států, bez omezení místa doručení zboží či poskytnutí služeb, na zeměpisně nespécifikované doměně), tak problém s možností aplikace spotřebitelské ochrany přetrvává a bude skutečně třeba vždy v konkrétním případě vyčkat rozhodnutí soudu.

5. Závěr

Okruh závazkových vztahů, na které se procesní a kolizní spotřebitelská ochrana v nařízení Brusel I a Řím I vztahuje, je v zásadě totožný. Základní rozdíl [mimo specifických případů, na něž se podle čl. 6 odst. 4 písm. d) a e) nařízení Řím I nevztahuje] je v tom, že podle nařízení Řím I není spotřebitel chráněn v případech, kdy je mu poskytnuta služba výlučně na území jiného státu, ale vztahuje se na něj pouze speciální ustanovení o pravomoci a příslušnosti ve spotřebitelských věcech podle nařízení Brusel I. U smluv uzavíraných přes internet se to bude týkat často např. ubytování v zahraničních hotelech rezervovaných přes internet apod.

Ke zjištění, zda konkrétnímu právnímu vztahu, který obecně spadá do okruhu spotřebitelských právních vztahů dle definice obsažené v nařízeních, je spotřebitelská ochrana poskytnuta, je ještě nutné zjistit, zda se podnikatel zaměřuje na členský stát obvyklého bydliště spotřebitele. Řešení této otázky je zajímavé právě ve vztazích uzavíraných na dálku, resp. přes internet. Dle nově

¹⁸ Rozsudek velkého senátu Soudního dvora ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech C-585/08 a C-144/09.

judikatury Soudního dvora k výkladu čl. 15 nařízení Brusel I je v tomto případě nezbytné posoudit, zda z uvedených internetových stránek a celkové činnosti podnikatele vyplývalo, že podnikatel zamýšlel obchodovat se spotřebiteli s bydlištěm v jednom či více členských státech, včetně členského státu, ve kterém má spotřebitel bydliště, v tom smyslu, že byl připraven uzavřít s nimi smlouvu. Na to je nutné nahlížet v kontextu celkového jednání podnikatele a zvažovat přitom mj. demonstrativně vypočtené indicie, které Soudní dvůr nastínil, např. chování podnikatele, prostředky jeho další reklamy, jazyk webových stránek, použitá měna, mezinárodní povaha činnosti podnikatele, jméno domény prvního řádu atd.

Praxe ukáže, zda tento široce nastavený test „zaměření činnosti na členský stát“ bude vyhovovat situaci spotřebitele, který by měl být v okamžiku uzavírání smlouvy přes internet schopen sám posoudit, kde bude ležet sudiště a jakým rozhodným právem se bude uzavřená smlouva řídit v případě v budoucnu vzniklého sporu ze smlouvy uzavřené přes internet.

Resumé

V souvislosti s rozvojem nových způsobů uzavírání smluv na dálku, tedy dnes se jedná především o uzavírání smluv přes internet, vzniká otázka, do jaké míry stávající kolizní a procesní úprava spotřebitelských smluv tyto nové prostředky komunikace reflektuje a zda je v internetovém prostředí poskytnuta ochrana spotře-

bitelům ve srovnatelné míře, jako je tomu u smluv uzavíraných tradičními prostředky.

Článek se proto věnuje ověření dvou základních otázek: zda nařízení Řím I a Brusel I postihují totožný okruh závazkových právních vztahů mezi spotřebiteli (zda je tedy spotřebiteli poskytnutá ochrana vzájemně účinně propojena) a v jakých případech lze takto vystavený systém ochrany práv spotřebitele aplikovat i na smlouvy uzavřené mezi spotřebiteli a podnikateli přes internet.

Summary

The enormous development of concluding cross border consumer contracts via internet brings a lot of new legal issues on consumer protection. One of the major issues in the area of European consumer protection is whether the consumer protection contained in Council Regulation (EC) No 44/2001 (Brussels I) and Regulation (EC) No 593/2008 (Rome I) is sufficient with the respect to the new ways of concluding contracts (via internet). Therefore the paper firstly comments the compatibility between consumer protection in Brussels I and Rome I. Then it focuses on interpretation of the concept “directing activities to that country or to several countries including that country“ (used in art. 6 of Rome I and art. 15 of Brussels to define limits of consumer protection) with the respect to the contracts concluded via internet.